

AYDIN USTA

Türklerin İslamlaşma Serüveni

Sâmânîler

Gözden
Geçirilmiş 2. Baskı

YEDİTEPE

Aydın Usta

1975'te İstanbul'da doğdu. İlköğretimini Üsküdar Bağlarbaşı İlköğretim Okulu'nda; ortaöğretimini Üsküdar Cumhuriyet Lisesi'nde tamamladı.

1992'de kazandığı MSGSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü 1996'da fakülte birinciliği ile bitirdi. Aynı yıl MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi programında yüksek lisans eğitimine başladı.

1997 yılı içinde MSGSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. Yüksek lisans eğitimini *Sâmâniler Devletinin Kuruluş Devri* adlı teziyle tamamladı. 2000 yılının Ocak ayında aynı enstitüde doktora eğitimine başladı. 2003'te *Sâmâniler Devleti'nin Siyasî ve Kültürel Tarihi (943-1005)* adlı teziyle doktora eğitimini tamamladı. 2008 yılında doçent olan Aydın Usta halen aynı üniversitede öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. İngilizce ve Arapça bilir. İki çocuk babasıdır.

İçindekiler

Önsöz	15
Giriş	17
Sâmânîler Devleti'nin Coğrafyası	17
Horasan.....	26
Maveraünnehir ve Harizm.....	17

Birinci Bölüm **Siyasî ve Askerî Tarih**

Sâmânîlerin Öncesinde Horasan ve Maveraünnehir	33
İslamiyet Öncesi Dönem.....	33
Müslüman Fetihleri.....	34
Kuteybe b. Müslim ve Maveraünnehir'in Fethi.....	41
Yerel İsyanlar, Türkeslerle Mücadele ve Emevî İdaresinin Sona Erişi.....	44
Abbasîler Dönemi.....	49
Sâmânîler Devleti'nin Kuruluşu	55
Sâmânîlerin Menşei.....	55

İlk Faaliyetler ve Sâmânîlerin Bağımsızlık Kazanması	73
İsmail b. Ahmed Dönemi (892-907)	87
Talas Seferi.....	87
Saffarîlerle Mücadele	88
Taberistan Seferleri.....	95
I. Taberistan Seferi	95
Muhammed b. Harun İsyanı ve II. Taberistan Seferi	96
İsmail b. Ahmed'in Ölümü ve Şahsiyeti	99
Ahmed b. İsmail Dönemi (907-914)	101
Sistan Seferleri.....	102
II. Sistan Seferi	103
I. Sistan Seferi.....	102
Taberistan Olayları ve Ahmed b. İsmail'in Öldürülmesi	105
II. Nasr b. Ahmed Dönemi (914-943)	109
İç İsyanlar	109
Ahmed b. Sehl İsyanı	111
Ebû Zekerîyya Yahya b. Ahmed İsyanı	113
Hüseyin b. Ali el-Merverruzî İsyanı	110
İlyas b. İshak İsyanı	112
İshak b. Ahmed İsyanı	109
Dış Mücadeleler.....	115
Sistan'ın Sâmânîlerin Hâkimiyetinden Çıkması	115
Taberistan Alevîleri ile Mücadele	116
II. Nasr'ın Ölümü ve Şahsiyeti.....	137
I. Nuh b. Nasr Dönemi (943-954)	143
Abdullah b. Eşkâm İsyanı	145
Rey Seferi Ve Ziyârlere Yardım	147
Rey'in Fethi ve Ebû Ali b. Muhtac'ın İsyanı.....	150
Muhammed b. Abdürrezzak İsyanı.....	163

Cürcan Seferi	164
Büveyhîler İle Mücadele.....	165
Ebû Ali b. Muhtac'ın Valiliği Dönemi	170
Mansur b. Karategin'in Valiliği Dönemi	165
I. Nuh'un Ölümü	173
I. Abdülmelik b. Nuh Dönemi (954-961)	175
Ebû Ali b. Muhtac'ın İkinci İsyanı	175
Büveyhîler ile Mücadele	177
Sâmânî Sarayındaki Nüfuz Mücadeleleri	180
I. Abdülmelik'in Ölümü.....	183
I. Mansur b. Nuh Dönemi (961-976)	185
Horasan Valisi Alp-Tegin İsyanı ve Gazneliler Devleti'nin Temellerinin Atılması	186
Sistan Olayları	192
Büveyhîlerle Barış Yapılması	195
Kırman ve Gûr Bölgelerinde Gelişen Olaylar.....	201
I. Mansur'un Ölümü	204
II. Nuh b. Mansur Dönemi (976-997)	207
Büveyhîler ile Mücadelelerin Yeniden Başlaması.....	211
Sistan'daki Gelişmeler	216
Sâmânîler Devleti'nde Nüfuz Mücadeleleri.....	221
Hüsamüddeve Ebu'l-Abbas Taş ve Simcûriler.....	221
Sâmânîler ve Simcûriler	231
Karahanlılar ile Mücadele	236
Sâmânîler Devleti'nin Gaznelilerin Nüfuzu Altına Girmesi....	243
Herat Savaşı.....	245
Tûs Savaşı	250
Karahanlılarla Anlaşma Yapılması.....	263
II. Nuh b. Mansur'un Ölümü.....	269

II. Mansur b. Nuh Dönemi (997-999)	273
Karahanlılarla Mücadele	275
Hâcib Begtüzün'ün Horasan Valiliği.....	276
Gazneliler ile Mücadele ve II. Mansur'un Tahtan İndirilmesi	281
II. Abdülmelik b. Nuh Dönemi (999)	285
Ebû İbrahim İsmail El-Muntasır Dönemi (1000-1005)	291

İkinci Bölüm

Sâmânilerde Devlet Teşkilatı, Askerî Teşkilat, Sosyal ve Ekonomik Hayat

Saray ve Saray Teşkilatı.....	309
Hükümdar	309
Hâcib	315
Emîr-i Hares	317
Vekil-i Hâs (Vekildâr).....	318
Hazinedâr (Hazin)	319
Camedâr (Sâhibü'l-Kisve)	320
Devâtdâr (Devâdâr, Divitdâr)	321
Şarabdâr	321
Emîr-i Ferraş	322
Nedimler	323
Saray Muhafızları	323
Saray Kadınları.....	324
Bürokratik Yapı.....	327
Vezir ve Diğer Önemli Görevliler	327
Amil	338
Elçiler.....	340
Muhtesib	338
Naib.....	332

Reis	339
Sâhibü'l-Şurta (Sâhibü'l-Me'unet).....	336
Vali.....	333
Vezir.....	327
Sâmâniler Devletinde Dîvânlar.....	343
Amidülmülk Dîvânı (Resâil Dîvânı, İnşâ Dîvânı).....	350
Berîd Dîvânı.....	352
Dîvânu Memleketi'l-Hâss	356
Evkaf Dîvânı.....	345
Kudât Dîvânı.....	359
Muhtesib Dîvânı	358
Müsadere Dîvânı	360
Müstevfî Dîvânı	347
Müşrif Dîvânı.....	358
Sâhibü'l-Şurta Dîvânı.....	357
Su Dîvânı (Dîvânü'l-Ma').....	359
Vezir Dîvânı	344
Sâmâniler Dönemi Adli Teşkilatı.....	361
Kudât Dîvânı.....	361
Mezâlim Dîvânı	363
Askeri Teşkilat.....	365
Sâmânî Ordusu.....	365
Eyalet Askerleri.....	371
Gönüllüler ve Yardımcı Kuvvetler	377
Gulâmlar.....	373
Ordu Dîvânı (Dîvânü'l-Ceyş)	380
Sosyal Hayat.....	385
Şehircilik	385
Buhara	386
Nisabur	394
Semerkand.....	397

İçtimai Hayat, Adetler, Gelenek ve Görenekler	402
Dinî Yaşantı	407
Hıristiyanlar	413
Maniheizm	414
Mecûsiler (Zerdüşter)	411
Müslümanlar.....	408
Doğal Felaketler	416
İmar Faaliyetleri.....	419
Ekonomik ve Ticarî Hayat	423
Sâmânîler Devrinde Para	423
Madenler	429
Tarım ve Hayvancılık.....	435
Sanayi ve Ticaret	441
Vergiler ve Diğer Devlet Gelirleri !.....	450

Üçüncü Bölüm

Sâmânîler Devrinde Kültürel Hayat

Eğitim ve Öğretim.....	461
Dini İlimler.....	469
Tefsir.....	469
Ebu'l-Leys el-Semerkandî.....	471
Ebû Mansur el-Maturidî.....	471
Ebû Süleyman el-Hattâbî	470
el-Kaffâl el-Kebir	471
İbn Habib el-Nisaburî.....	469
Hadis	472
Ebû Ali el-Nisaburî.....	479
el-Hâkim el-Kebir.....	482
el-Hâkim el-Nisaburî	487
el-Hattâbî	484
el-Kelâbâzî.....	487

el-Serrâc	477
el-Sübezmunî	478
el-Şeybânî el-Nesevî	475
el-Usmî	484
İbn Hibban	480
İbn Huzeyme	475
Fıkıh	490
Ebû Abdullah Muhammed b. Nasr el-Mervezî	491
Ebû Ahmed Muhammed b. Said b. Abdullah b. Ebi'l-Kadı ..	495
Ebu'l-Leys el-Semerkandî	500
Ebû Sehl el-Sûlûkî	498
el-Ayyaşî	493
el-Hâkim el-Şehid	494
el-Kaffâl el-Kebir	496
el-Kaffâl el-Sağir	502
Halil b. Ahmed el-Sicezî	499
Kelam	503
Ebû Mansur el-Maturidî	507
el-Hakim el-Semerkandî	510
el-Kâ'bî	506
İbn Fûrek	512
İbn Huzeyme	506
Tasavvuf	514
Ebû Abdurrahman el-Sülemî	528
Ebû Bekr el-Tamestânî	524
Ebu'l-Abbas el-Dineverî	523
Ebu'l-Hasan el-Bûsencî	525
Ebû Osman el-Hirî	517
el-Hakim el-Tirmizî	520
Muhammed b. Fazl el-Belhî	519
Tacü'l-İslam el-Kelâbâzî	526
Tarih ve Coğrafya Yazıcılığı	531
Tarih İlmi	531

Ebû Abdullah el-Harizmî	537
Ebû Ali el-Bel'âmî.....	535
Ebû Nasr el-Utbî	538
el-Hâkim el-Nisaburî	536
el-Sellamî.....	533
Nerşahî	534
Coğrafya İlmi	539
Ebû Zeyd el-Belhî.....	540
Ebû'l-Müeyyed el-Belhî	542
el-Ceyhanî	541
Şiir ve Edebiyat.....	543
Arapça Yazan Şairler.....	545
Ebû Ahmed b. Ebû Bekr el-Kâtib.....	545
Ebû Bekr el-Harizmî	548
Ebu'l-Nasr el-Huzeymî	548
Ebû Tayyib el-Tahirî	546
el-Lahham	546
el-Matrânî.....	547
Farsça Yazan Şairler	550
Ebû Şekûr el-Belhî	552
el-Dakikî.....	551
el-Kisâî.....	553
el-Rûdekî	550
Muncik el-Tirmizî.....	552
Edebî Çalışmalar	553
Ebu'l-Fazl el-Bel'âmî.....	553
Ebû'l-Müeyyed el-Belhî	554
Firdevsî.....	554
Akli İlimler	557
Felsefe.....	557
Ebû Zeyd el-Belhî.....	559
el-Nâtîlî.....	559

İbn Sînâ	560
Tıp	565
Ebû Bekr Muhammed b. Zekeriyya el-Razî	567
Ebû Mansur el-Hasan b. Nuh el-Kumrî	568
Ebû Selh el-Mesihî	569
Ebû Zeyd el-Belhî	568
İbn Sînâ	570
Astronomi ve Matematik	571
Ebû Cafer el-Hazin	575
Ebû Davud Süleyman b. İsmet el-Semerkandî	574
Ebu'l-Haccac el-Nisaburî	575
Ebû Zeyd el-Belhî	575
İbn Bamşad	578
İbn Hafif el-Semerkandî	574
Sonuç	581
Kronoloji	589

Ekler

Haritalar	593
Sâmânî Vezirleri Listesi	602
Horasan Valileri Listesi	604
Bibliyografya	607
Dizin	635